

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף קו.

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה קנז

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

תורה אור
תורה קנט
משלי ג (טו) ארץ ימים
בימינה בשמאולקה עשר
קבוצה:
בראשית ג (ט) בוצת אפיך
תאכל להם עד שובך אל
האדמה כי מפנה לקחת כי
עפר אתה ואל עפר תשוב:

וכשאינ לימודו עולה להשכינה, אזי כשהתורה יוצאת, וא"א לה לעלות אל מקום מכונה, ומבעה הוא להגביה א"ע ולעלות, ובתוך כך נעשה לילה, ואזי יוצאין כל גרדיני נמוסין וכו' המבוארים בזה"ק (מקץ ד' רג ע"ב), והם מכים עליה, ונפלת למטה, ומתפורת למטה לכל העולם, וכל בני עולם שואבים מהאוויר, וכולם שואבים מזה התורה שנתפורה למטה באויר, בהקיץ או בשינה, ולפי מהות האדם שמוגיע לו מהתורה הזאת כן נעשה ממנה, כי אדם כשר וירא שמים אפי' מקטני הערך, או אדם גדול וצדיק, כשמקבלין מהתורות אלו שנתפורו, אזי נעשה אצלו מזה מ"ל תורה (הקדמת התיקונים [1] ובתיקונים מו"ח [2] ובילקוט ישעיה כו"ג [2]) ומגיע להם מזה "התעוררת חדש והשק להתורה, והכל לפי מדרגת המקבל, לקצת נעשים מאלו התורות הידושיין דאורייתא, כי כשמקבל מכמה תורות של כמה בני אדם, נעשה אצלו צירופין חדשים, ויוכל להשיג השגות מזה והידושיין דאורייתא, ולקטנים שאינם "יכולים להשיג ולחדש, מגיע להם מזה התעוררות¹ חדש והשק נמוץ להתורה, שהוא ג"כ בחי' הידושיין, שנתחדש החשק והתעוררות² אצלו וזה כשמגיע לבני אדם כשרים והגונים, אך כשמגיע לבני אדם שאינם כשרים, אזי נעשה הויכך מזה, שנעשה אצלו מאלו התורות ל"ט מלאכות, "שמגיע לו אדרבה חשק נמוץ והתעוררות חדש ליגיעות וטרחות ועבודת העוה"ו, שהוא ההיפך ממש מ"ל תורה, היינו ל"ט מלאכות שהוא בחי' (בראשית ג) **בוצת אפך תאכל להם**, וזה הוא בחי' ימין ושמאל שיש בהתורה כנ"ל, היינו כשמגיע לאדם כשר נעשה מזה **טל** תורה כנ"ל, היינו בחי' ימין ולהיפך נעשה **ל"ט** מלאכות זה הוא בחינות שמאל, כי בלימוד התורה העולה להשכינה נעשה מהימין ושמאל מאש ומים, שפע רוחניות ושפע גשמיות, וזה הלימוד שאינו יכול לעלות אל השכינה כנ"ל ונתפור באויר כנ"ל, נעשה מהימין ושמאל מהאש ומים, **טל** או **ל"ט** מלאכות, לפי מהות המקבלים, כנ"ל: ודבר זה הוא מבואר בגשמיות ממש, כי כשהאדם לומד יוצאים הכלים ואידיים מפיו, ואפי' אם לפעמים אינו מוציא דיבור מפיו, על כל זה בשעה שיושב על הספר ומעיין, יוצאים הכלים ואידיים ממנו, ויש בהם חמימות ולחות כידוע בטבע, ואלו הכלים והאידיים "יוצאים שהם בחי' אש ומים, וכשאינם יכולים לעלות אל המקום הצריך להם, "אזי בליה מכה עליהם הנ"ל, היינו בחי' הגרדיני נמוסין וכו' שיוצאין בליה כנ"ל, ונתפורים באויר, ובני אדם שואבין מהאוויר, ואזי שואב כל א' מכוות התורות האלו שנתפורו באויר, וכן באמת טל בגשמיות יש בו גם כן שני כחות טוב ורע להמית ולהחיות, ונעשה גם כן מהאידיים העולים מן הארץ, ובליה יש קרירות, ומכה עליהם הרוח קר מלמעלה ונפלים למטה, ונעשה מהם טל, והוא חיות כל העשבים, ובהמות האוכלות ממנו, נעשים שמנים, ויש מינים שמויק להם מאד הטל, וגם לבני אדם האוכלים מהטל מויק להם, ומגיע מזה דבר ומיני הולאים ח"ו [2].

לעיל בהתורה עתיקא טמיר ומתים בסי' כ"א, שם מבוארים הקדמות אלו באריכות. והכלל שנתנועת השכל, מוליד חום בלב דהיינו ע"י שזוכה להשגת הדעת הקדוש ע"י קדושת הו' נרות וכו' כמבואר שם, ע"י זוכה להתלהבות הלב להשי' כ"ש שם ע"ש. וע"י התלהבו' הלב זוכה לגרש הרוח המומאה רוח שמת כנ"ל, וע"י מטהר לבו כנ"ל. ואזי זוכה לדבר דיבורים חדשים ככל פעם שמתבודד, שהם בחי' רוח הקודש ממש כנ"ל]:

קנז [8] יתדבק עצמו לדברי התורה היוצאים מפי הצדיק תמה אני איך אפשר אח"כ לסכול ולחפון חי העוה"ו. וזהו (אבות פ"ד) כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם. והבן היטב:

קנה [2] כמה בני אדם ספרו, שראו לפעמים אש בוער מרחוק, וקרבו לשם ולא הי' כלום, וכן נתראה ג"כ לפעמים בדרך. וגם על הים לפעמים נתראה כך. וכבר נודע שזה בא מן האידים העולים מן הארץ. ויש אידים שיש להם כח של גפרית, ועולים איזה אידים ונתקבצים זה עם זה, ומכה עליהם רוח קר מלמעלה ונפלים למטה ומתחילין לבעור לפי שעה, כמו כן יש כמה בני אדם שלפעמים נבער לבו להשי' ומתחיל בעבודת השי', ולאחר שעה נתבטל והוור לקדמותו, ולפעמים נמשך הצי יום או איזה ימים או איזה שבועות אך לא לנצח ולא לזמן מרובה. וזה בא מרשעים. היינו ממה שהרשעים מלאים הרטה [1]. ואלו החרמות מתקבצים ובאים לאיזה אדם. וכפי מספר החרמות הבאים לו. כן נמשך הזמן שבווער לבו להשי' כי מאלו החרמות נבער לבו פתאום¹. אך לאו כל אדם שזה בזה, כי יש בני אדם שאינם בא לו להתלהבות מאלו החרמות רק ממקום אחר:

קנט [1] שיש אמצעי והיא השכינה, שהוא אמצעי בין בני אדם ובין השי' כביכול. וידוע שיש חילוק בין לימוד התורות שלא כל אדם ואדם לומד בבחי' אחת, ומי שזוכה ללמוד להשכינה, שלימודו עולה להשכינה או השכינה, מקבלת הלימוד התורה ומעלה להשי', ונמשך מזה שפע, היינו שפע רוחניות ושפע גשמיות, כי בהתורה יש אש ומים, וכשהשכינה שהיא בחי' אמצעי מקבלת התורה אזי עולה כח האש למעלה, ונמשך ממנו שפע למעלה, לכל העולמות ולכל המלאכים ושרפים וכו', וזה הוא שפע רוחניות. וכח המים נעשה מזה שפע גשמיות, ויורד לזה העולם, וזה הוא בחי' ימין ושמאל שיש בהתורה, היינו **אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד** (משלי ג). כי אורך ימים הוא לעולם שכולו ארוך כמשארז"ל (קידושין לט ע"ב) והוא בחי' שפע רוחניות שהיא בחי' ימין שזאת השפע היא לעולם שכולו ארוך, שהם עולמות העליונים, ועושר וכבוד שהוא שפע גשמיות, היא בחי' שמאל, אך לא כל אדם זוכה לזה, שיהיה לימודו עולה להשכינה [2], כי לזה צריך שיהיה אדם יקר, ושהיה לימודו רק להשכינה, היינו לאוקמא שכינתא מעפרא, ולא כל אדם זוכה ללימוד זה, ואף אם לומד ביראת שמים, וגם אם אומר שלימודו לאוקמא שכינתא מעפרא, עכ"ז מי יודע אם ראוי לכך שיהיה לימודו להשכינה,

¹ בתקפא לא ברור ונראה - יכילים

² בדפ"ר - התעוררת

³ גם בדפ"ר - והתעוררות, ומתולו - והתעוררות

⁴ בתקפא - ש' נראית ב'

⁵ גם בדפ"ר - יוצאים שהם, ומתולו - שיוצאים הם

⁶ גם בדפ"ר - אזי, ומתולו - ואזי

⁷ ספר הברית ח"א מאמר ל' פ"ה

⁸ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

⁹ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

¹⁰ בתקפא - מרח קוקרבו

¹¹ עיין עקדה שער סו. ערבי נחל ציין לנדרים ט: ע"ש ר"ן כשהן תהיין נורין. והישטח משה ציין לערובין יט: ועיין שבת מוסר פרק כה. ועיין בעש"ט עה"ת בחוקתי אתו ו' בבאר מים חיים שם אתו יד (ד"ה ובספר נוצר חסד).

¹² בתקפא - פתאם ו' נחוק ונשאר ממנו רק נוקדה

¹³ מתרצו - התלהבות

¹⁴ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

¹⁵ גם בדפ"ר - שהוא, ומתולו - שהיא

¹⁶ עיין לק"ה מקח וממכר ג' אתו ו' ואת יא

¹⁷ דף יב. ועיין גם תיקון יט דף לח:

¹⁸ כרך ב דף סז: (מהדורת ניו יורק תשמו) במהדורת מתוק מדבש זוהר חדש תיקונים דף קיז.

¹⁹ ללקוט שמעוני ישעיהו רמז תלא ושם תורה רמז תכד

²⁰ גם בדפ"ר התעוררת, ומתולו - התעוררות

מאמר תורה מפי הצדיק

מספה"ק לקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

רבנו כיון שיודע מעלת התורה היוצאת מפי הצדיק, שבכוחה לבטל לגמרי מהשומע אותה כראוי, כל חשק להבלי עוה"ז, מרוב העונג שיש בה, תמה כיצד יתכן שיש חסידים ששומעים תורתו, ועדיין טובלים את העולם הזה ועוד יותר שיש גם שעדיין חפצים בהבלי עוה"ז.

שיחות

חיי מוהר"ן – אות שמ מעלת תורתו וספריו הקדושים: אות (א) אמר העולם לא טעמו אותי כלום עדין. אלו היו שומעין רק תורה אחת שאני אומר עם הנגון והרקוד שלה, היו כלם בטלים בבוטול גמור. הינו כל העולם פלו אפלו חיות ועשבים וכל מה שיש בעולם, הכל היו מתבטלין בכלות הנפש מגדל עצם התענוג המפלא והמפלא מאד מאד: ואפשר להבינו כי מי שהוא יודע נגון ורקוד, הנה מי שמנגן מטבע הנגון שנמשך נפש השומע אחר הנגון ומתבטל בכלות הנפש אחר תנועות הנגון כפי כל תנועה ותנועה של הנגון כפי מה שיש בו לאותה התנועה לשבר ולעורר הנפש להמשיכה אחריה. מכל שכן מי שיכול לרקוד שיהיה הרקוד מכוון ממש כפי תנועת הנגון. כי יש תנועות בכל איבר ואיבר ששייך לתנועות הנגון, שאצל זאת התנועה צריכין לנענע בראשו או לכפל עצמו, וכיוצא בשאר איברים וברגלים שצריכין לעשות תנועה בגופו וברגליו כפי תנועות הנגון מכוון ממש:

ובפרט מי שמנגן נגון עם דבורים, ושיר שמסדר שיר ודבורים עם תנועת הנגון, שהשיר והדבורים שייכים בכיוון גדול להנגון שמשקל השיר מכוון ממש כפי נעימות הנגון, וגם הרקוד מכוון ממש כפי נעימות הנגון ומשקל השיר כי פלו אהד, כשזוכין לשמע נגון כזה עם שיר ודבורים ועם רקוד כזה שכלם שייכים זה לזה בכיוון גדול ממש, כי הדבורים דהינו השיר והנגון והרקוד פלו אהד ממש, כשזוכין לשמע זאת, אזי מתבטלים ממש בכלות הנפש מגדל עצם התענוג המפלא:

וזהו התענוג הגדול מפל התענוגים ואין תענוג גדול מזה, ומי שלא טעם זאת אינו יודע כלל מתענוג. אשרי עין ראתה זאת, כי גם בעולם הבא אין הפל זוכין לשמע ולראות זאת רק מי שטרח בערב שבת וכו'. ואלו העומדים סביבו אין יכולין ויודעין מה לעשות, רק יש להם פלות הנפש והשתוקקות נפלא מעצם התענוג, והוא עומד באמצע ועושה פנ"ל, (והבן הענין היטב כי אי אפשר לבאר זאת בכתב. ומי שהוא יודע נגון ורקוד יוכל לשמע מעט בלבו עצם נעימות ענג והשתוקקות הנ"ל בכלות הנפש ממש עד שמתבטלים לגמרי והבן):

גם כל מי שסמוך ומקרב יותר נעשה אצלו כל התנועות ממילא, כנראה בחוש במשל הנ"ל שמי שסמוך יותר אל הנגון והרקוד ומבין ביותר, נעשין אצלו ממילא כל התנועות של הנגון והרקוד מחמת גדל התענוג. כנראה בחוש שפשאדם שומע נגון ורקודים מחמת התענוג שנמשך אחר הנגון הוא עושה אחריו גם כן אותן התנועות והוא מנגן ומרקד גם כן קצת כי נעשה אצלו ממילא תנועות הנגון והרקוד. כמו כן בשמקרב יותר אל הקדשה, כל מה שסמוך יותר אל התורה והנגון והרקוד נעשה גם כן אצלו התנועות של הנ"ל של הקדשה ממילא. כל זה שמעתי בעצמי:

ובלשון אשכנז שמעתי שאמר בזה הלשון, (ויי זאלן מיר הערן איין תורה מיט דעם נגון אין מיט טאנץ וואלט די גאנצע וועלט אויס גיאנגען) ואלו היו שומעין רק תורה אחת שאני אומר עם הנגון והרקוד שלה היו כל העולם פלו מתבטלין בכלות הנפש וקור ושאל (וואס האב איך גיאגט?) ומה אמרתי? והשיב לו הרב רבי נתן זכרונו לברכה שאמר ככל הנ"ל ואמר לו רבנו זכרונו לברכה (וואס מיינסטו) ומה אתה סובר? אפלו חיות ועשבים וכו' ככל הנזכר לעיל:

עיינ סוף תורה עא תניא – אשרי הזוכה להרגיש נעימות התורה. כי יש נעימות בתורה, וזהו העקר, לזכות להרגיש הנעימות שיש בהתורה:

שיחות הר"ן אות יז – כשהתורה מראה אהבה לאחד או אין רוצה כלל עולם הבא רק שרוצה את התורה בעצמה.

עיינ תורה קצט – דע שיש המתקה להנצל מענש של אלמן, שלא תמות אשתו, חס ושלום, והוא. על ידי שמרגישין טעם מתיקות בהתורה, על ידי זה נצולין מזה הענש, לבלי להיות אלמן, חס ושלום, וזה אותיות אלמן ראשי תבות מה נמלצו לחבי אמרתך (תהלים קי"ט): שעל ידי שמרגישין מתיקות בהתורה נצולין מהענש הזה, וגם הפתוב מסים: "מדבש לפי", שעל ידי זה המתיקות שמרגישין בהתורה ממתקין הדין של מיתת אשתו, חס ושלום, כי דבש בגימטריא אשה כמוכא בפתבים:

בחיי מוהר"ן אות רס (פרק גדולת נוראות השגתו אות כ') אמר (רבנו) משל שפעם אחת נסע סוחר גדול עם יין טוב אינגרישער ואונגריי. פעם אחת אמר המשרת והבעל עגלה להבעל הבית הלא אנו נוסעים בדרך הזה עם היין הזה, ואנו סובלים הצער כל כך תנו לנו לטעם מעט. ונתן להם לטעם מזה היין הטוב. לאחר ימים נתגלגל שזה המשרת נתועד יחד עם שותי יין בעיר קטנה ושתו יין ושבחו אותו מאד, ואמרו שהוא יין אונגרישער. אמר המשרת הנ"ל תנו לי לטעם ונתנו לו. ואמר אני יודע שאין זה יין טוב אונגרישער כלל, ונערו בו ודחפו אותו. והוא אמר הלא אני יודע שאין זה יין אונגרישער

בלל, כי הלא אני הייתי אצל סוחר גדול כזה וכו' והם לא השגיחו עלינו. ואמר, אבל לעתיד כשיבוא משיח אז ידעו כשינתנו יין המשמר, אזי לאחרים יוכלו להטעות וינתנו להם יין (בטעם יין רומני מהעיר) וואליחשין (או מהעיר) סטראוויצטיר ויאמרו להם שהוא יין הטוב המשמר, אבל לאנשי שלומנו לא יוכלו להטעות כי אנחנו טעמנו היין הטוב וכו'.

לקוטי הלכות

או"ח מנחה הלכה ו' אות יא (עפ"י תורה עא תנינא) – על פן היא טובה גדולה מה שיש מחלקת על הצדיקים האמתיים שעל ידי זה נופלים בדתם ספקות וקשיות ונתרחקים אותם הראויים להתרחק. ואותם החפצים באמת טובלים בזיונות ויגיעות וטרדות ומתקרבם. פי בודאי אם היו הכל רואים ומרגישים תכף נעימות מתיקות השפעת הנעם העליון, היו הכל רצים רק אחר נעימות התורה שנמשכת משם. ועל פן בתחלה כשנמשך איזה נעימות התורה נמצאים קופצים הרבה שחפצים להתקרב ולינק משם, כי מי פתי שלא ירוץ אחר נעימות כזה. אבל אלו המתקרבים הם רוצים להנות מהנעימות בלי יסורים ושפיכת דמים, והם חפצים שיטעו עליהם נעימות התורה וגם יהיה להם כל הכבוד וכל התאוות שלהם. והיו בחינת פגם החובלים המקלקלים ביותר שעקר קלקולם בתחלה היה על ידי פגם הכבוד, שפגמו בכבוד ה' יתברך ורדפו אחר כבוד עצמן. שעל ידי זה נפלו לבחינת מחין של חוץ לארץ ממש שהם בחינת חובלים כמו שמבאר בהתורה הנ"ל. וגם עכשו כשבאים להתנתק רוצים עדין בכבוד עצמן. ועל פן מחין כאלו יכולים לקלקל גם את הנעימים וכו"ל. על פן היא טובה שיש מחלקת, שעל ידי זה באים קשיות וספקות שעל ידי זה כל הרוצה להתקרב צריך להפקיר כבוד עצמו ולסבל בזיונות ושפיכת דמים הרבה. ומי שאינו יכול לעמוד בזה מתרחק, ובודאי ראוי להרחיקו מאחר שרוצה עדין בכבוד, כדי שלא יקלקל את הנעימים וכו"ל: ומי שחפץ בהאמת רואה את האמת ומתקרב על ידי יסורים ויגיעות ובזיונות, כי אי אפשר להתקרב ולהתנתק כי אם על ידי זה. מאחר שעקר פגם החובלים נמשך מפגם הכבוד. על פן צריך עתה לבטל כבודו לגמרי ולסבל בזיונות ושפיכת דמים, ואז יזכה להתקרב ולטעם קצת מהנעימות נעם התורה. כי גם אחר השכחה וההעלמה והמחלקת שנמשך משבירת לוחות, גם עתה מי שרוצה בהאמת יכול לראות ולטעם גם עתה מעט נעימות התורה, אשר גם בשביל מעט נעימות כזה שהוא מרגיש בתוף גשמיותו ראוי להשליך כל התאוות וכל הכבוד. ומי שהוא איש אמת וחס על עצמו ומרצה לזה ומתקרב על ידי בזיונות ושפיכת דמים הוא מתנתק באמת על ידי השפעת הנעם, מאחר שמפקיר כבודו שעל ידי זה מתקן פגם הכבוד שפגם תחלה וכו"ל.

קושיות

- א. צ"ע מדוע רבנו מדבר על דבורי תורה של הצדיק ולא על כל תורה? ראה בתפילה שכתב מוהרנ"ת על תורה זו/ז' מתורת הקדושה אשר גלית לנו על ידי משה עבדך, ועל ידי כל הצדיקים האמתיים שהיו בכל דור ודור עד היום הזה. משמע כל התורה.
- ב. אם יתדבק עצמו לדברי התורה וכו'. צ"ע מוהרנ"ת בתפילה לא מזכיר דביקות אלא רק הנאה ועונג? וצ"ל דהיינו הך שהעיקר שע"י הדבקות בתורה מרגיש ההנאה והעונג.
- ג. בתפילה של מוהרנ"ת משמע שגם בעלי מדרגה לא כל אחד זוכה להרגיש נעימות התורה. וראה לק"ה הנ"ל מנחה ו' יא שצריך לזה לסבול בזיונות ושפיכות דמים ולבטל כבודו לגמרי. ובתוס' כתובות קד. מבואר שצריך לזה למנוע מעצמו נעימות המעדנים. ובתורה לו כדי להבין דברי הצדיק צריך לצאת מהתאוה הידועה. נמצא שכדי לזכות לנעימות התורה צריך שלא יחפוץ בהבלי עוה"ז. א"כ מה התימה של רבנו שע"י הרגשת נעימות התורה איך יתכן שיחפוץ בהבלי עוה"ז דמשמע שהנעימות גורמת, והרי להפך רק כיון שלא חפץ בעוה"ז לכן מרגיש את הנעימות.
- ד. צ"ע כיון שכדי להרגיש נעימות התורה צריך להיות צדיק גדול, אם כן מדוע תמה רבנו שאנו שומעים תורתו ואעפ"כ ממשיכים לחפוץ בהבלי עוה"ז? וצ"ע אולי זה מהתמימות של הצדיק, כמו ששמענו מאשתו של הבבא סאלי שפעם ראתה אותו מקשיב היטב למשהו, ושאלה אותו מה הוא שומע, והשיב לה תקשיבי, והשיבה לו לא זכיתי איני שומעת כלום, ושוב ושוב אמר לה תקשיבי ותשמעי ואמרה לא זכיתי, ושאל אותה בתמימות את באמת לא שומעת את קול הלימוד של מתיבתא דרקייע, הרי א"א לא לשמוע.
- ה. משמע שזה שבח גדול מי שזוכה להנאה ועונג מהתורה כבר בעוה"ז וכן מבואר בתורה תורה עא תנינא שזה עיקר להרגיש נעימות התורה וצ"ע כי היום לעשותם ומחר לקבל שכרם ולא בעוה"ז גם ראה חי"מ סימן שפ"ח שעיקר תורה שלו היא להנשמות שלנו.

✱

תורה קנז [ג]

² זה לשונו שם – כי באמת מרחוק נראה לי בדיעתי נעימת עמקות דברי תורתך, אשר כל דבור ודבור עולה עד אין סוף ויורד עד אין תכלית, ומקשר ומחבר וכולל כל העולמות יחד, ונותן עצות נפלאות לכל דרי מעלה ודרי מטה איך לזכות להפיר אותך בתברך, ולהתדבק בך באמת "מה גדלו מעשיך דרך מאד עמקו מחשבותיך" ואם היינו זוכים לשמע ולהשתטת אנחנו ולבנו היטב לדבור אחד מתורתך הקדושה אשר גלית לנו על ידי משה עבדך, ועל ידי כל הצדיקים האמתיים שהיו בכל דור ודור עד היום הזה היינו מתבטלים לגמרי. (לקוטי תפילות ח"א סימן צא)

³ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

אדם יתדבק עצמו לדברי התורה היוצאים מפי הצדיק האמת¹, עד שירגיש היטב נפלאות נעימת מתיקת חדושי התורה² שמגלה, ויהנה ויתענג על ה'ו' בדברי התורה האלו ששומע. אזי תמה אני איך אפשר אח"כ – אחר כך לסבול וכל שכן לחפוץ חיי העוה"ז – העולם הזה.

וזוהו שאמר הלל במשנה (אבות פ"ד) ו' כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם. דהיינו לבד מפשטות כוונתו שכל מי שנהנה בעולם הזה מהכבוד שמכבדים אותו על גדולתו בתורה, מאבד את שברו בעולם הבא. וכמבואר בתחילת דבריו של הלל שם: דאשתמש בתגא חלף³ הא למדת כל הנהנה מדברי תורה

¹ כמבואר בלשון מוהר"ן בתפלה על תורה זו – ואַזְכֶּה לְהַרְגִישׁ הֵיטֵב נִפְלְאוֹת נְעִימַת עֲרֵבַת מְתִיקַת חֲדוּשֵׁי הַתּוֹרָה הַקְדוּשִׁים וְהַנּוֹרָאִים מְאֹד, שְׁגִלּוֹ כֹּל הַצְּדִיקִים הָאֱמִתִּיִּים.

וכן בתורה קצב – דע שדבור אמת שיוצא מפי הצדיק האמת אפלו במלי דעלמא, הוא יקר מדברי תורה של צדיק אחר, כי בהדברי תורה של האחר יכול להיות שם תערוכות הרבה, אבל זה הדבור היוצא מפי הצדיק האמת הוא רק אמת לבד, וכיון שהוא רק אמת ואין בו שום תערוכות אין יקר ממנו.

² כעין זה כתב אור החיים על הכתוב (דברים כו יא) ושמתח בכל הטוב אשר נתן לך אלקים שאומרת התורה על מי שמקיים מצוות ביכורים, אומר האור החיים "גם ירמוז במאמר בכל הטוב אל התורה, כאומרם ז"ל (אבות פ"ו מ"ג) ואין טוב אלא תורה, שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם":

³ להתענג על ה' דייקא – כלשון מוהר"ן בתפילה על תורה זו – ואַזְכֶּה לְהַרְגִישׁ הֵיטֵב נִפְלְאוֹת נְעִימַת עֲרֵבַת מְתִיקַת חֲדוּשֵׁי הַתּוֹרָה הַקְדוּשִׁים וְהַנּוֹרָאִים מְאֹד, שְׁגִלּוֹ כֹּל הַצְּדִיקִים הָאֱמִתִּיִּים, הַמְחִיין כֹּל הָעוֹלָמוֹת וְאֶזְכֶּה לְהִנּוֹת וְלִהְתַּעֲנֵג עַל יְדוּד בְּדַבְרֵי תוֹרַתְךָ הַקְדוּשָׁה, עַד אֲשֶׁר אֶקְוֶה וְאֶמְאֵס בְּחַיֵּי עוֹלָם הַזֶּה וּבְתַאֲוֹתָיו וְהַבְּלִיָּו, וְיִתְבַּטְּלוּ כֹּל חַיֵּי עוֹלָם הַזֶּה אֶצְלִי לְגַמְרִי. (לקוטי תפילות ח"א סימן צא)

⁴ משנה מסכת אבות פרק ד (ה) רבי ישמעאל (בנו) אומר, הלומד תורה על מנת ללמד, מספיקין בידו ללמוד וללמד. והלומד על מנת לעשות, מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות. רבי צדוק אומר, אל תעשם עטרה להתגדל בהם, ולא קרדם לחפור בהם. וכך היה הלל אומר, ודאשתמש בתגא, חלף. הא למדת, כל הנהנה מדברי תורה, נוטל חייו מן העולם:

לפי גרסא זו לכאורה אין קשר בין הרישא לסיפא ואננם עיין רש"י שם שגורס ברישא אין מספיקים בידו. ומפרש הלומד עמ"נ ללמד דהיינו לקרותו רבי ולכבדו.

תו"ט – כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם – כל מי שיהנה בעוה"ז בכבוד התורה נוטל חייו מן העולם פי' מחיי העולם הבא. הרמב"ם:

פירוש המאירי – ומה שאמר למעלה בשם הלל הזקן ודישתמש בתגא חלף פירושו שמשמש ונהנה בכבוד התורה במקום שאין צריך לו בכך כגון דאפשר לו לינצל בדבר אחר ונמצא בידו וכן הענין בעצמו במה שאמר אחר זה הל' כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם כלומר שהוא מבזה כבוד התורה ועושה אותה לעצמו חיי העולם הזה בזולת הצורך וכמו שאמרו ברבי טרפון (נדרים ס"ב א') שתפשו גגן אחד מצד חושבו עליו שהוא גונב פירותיו והיה מוליכו לנהר וצעק אוי לטרפון שזה הרגו וכששמע הגגן שהיה רבי טרפון הניחו והיה רבי טרפון מצטער בעצמו על שהציל עצמו בכבוד התורה ופירושו בתלמוד שם טעם צערו מפני שהיה עשיר גדול והיה יכול להציל עצמו בדמיו וכן אמרו בראשון של בתרא (ח' א') שמא יונתן תלמידך הוא שאינו רוצה ליהנות בכבוד התורה רוצה בכל זה דאין להשתמש ולהועיל לעצמו בכבודה של תורה אא"כ יביאהו לזה לצורך ההכרחי כל זה הערה להיות העוסק בתורה לשמה לבד ולא שלא לשמה בשום צד:

פירוש רבנו יונה – הא כל הנאות מדברי תורה, שנהנה מדברי תורה בעולם הזה, הרי הוא נוטל חייו מן העולם, כלומר מן העולם הבא. ולא הנאת כבוד והנאת ממון בלבד אמרו, אלא אפילו להציל עצמו מן המיתה בכבוד תורה בזמן שהיה יכול להציל את עצמו על ידי ממון או על ידי דבר אחר אסור, שהרי ר' טרפון שכפתוהו להשליכו בנהר, כסבורין שהוא ליסטים, ולא אמר אלא, אוי לו לטרפון שזה הורגו, וכיון שהכירו בו שהוא ר' טרפון הניחוהו וברחו, וכל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על דבר זה, ואמר, אוי לי שנשתמתי בכתרה של תורה שכל המשתמש בה אין לו חלק לעולם הבא. ואו' טעמ' משום דר' טרפון עשיר גדול הוה והוה ליה לפייסיה בדמים (נדרים סב, א). וכו' עיי"ש עוד דוגמאות

רבינו בחיי – וכך היה הלל דורש ודישתמש בתגא חלף, כבר פירשתי בפ' ראשון (מ"ג) בהרבה פנים וזה אחד מהן, תלמיד חכם המשתמש בכתר תורתו ורוצה ליהנות ממנה נכרת מן העולם לפי שהוא מבזה התורה לעשותה כמו שאר המלאכות שמשמשין בהן בני אדם ונהנין ומתפרנסין מהן, ונמצאת התורה בזויה בעיני המון וזה חלול השם אצלם, וכתב רמב"ם ז"ל בזה כי אין דרך ושום תחבולה שיהיה מותר לתלמיד חכם ליטול שכר על התורה ולא נמצא בזה שום התר שיוכל תלמיד חכם לקבל מתנות מן הצבור, לפי שירענו כמה גדולים בישראל צדיקים וחכמי לב והיו בתכלית העניות, ואלו היו מורין בדבר זה התר היו העשירים שבודור נותנין להן ומעשירין אותן, אלא ראו שאין בזה צד התר והיו דוחקין עצמן להתעסק במלאכה שיתפרנסו ממנה בדוחק, כגון הלל שהיה חוטב עצים (יומא ל"ה ע"ב) והיה למד תורה בפני שמעיה ואבטליון ומקצת תלמידיו נמשלו למשה ויהושע והקטן שבתלמידיו היה רבן יוחנן בן זכאי (סוכה כ"ח) ואלו הלל היה מורה להם התר היו מעשירין אותו וממלאין מקומו דינרי זהב, וכן רב יוסף שהיה נושא עצים מקום למקום והיה אומר גדולה מלאכה שמחממת בעליה (גיטין ס"ז ע"ב ע"ש) וכן ר' חנינא בן דוסא שהיה מתפרנס בכל השבוע בקב חרובין... וכו' עיי"ש עוד דוגמאות

תפארת ישראל – (לה) נוטל חייו מן העולם – ר"ל דבתורה כתיב כי היא חיין ואורך ימין, והיינו בעושה לשמה, אבל זה שעשאה קרדום, חלף ועבר קדושתה וכח הארכת חיים, ונוטל ומבטל בהקרדום חייו מהעולם וכתענית ד"ז א', אינ' נ"ל דר"ל תחת שבאם היה עוסק בתורה ומצות לשמה היה נוטל ומקבל חייו מוצלחים מהתורה ומובטחים, דכתיב כי היא חיין ואורך ימין, השתא דאשתמש בתגא ולא עסק בה לשמה, נוטל ומקבל חייו מן העולם והטבע אם טוב ואם רע, כאשר יקרה מקרה יעזבוהו לה:

⁵ ראה גם אבות א' יג שגם שם מובא דבריו אלה של הלל.

וכו'. דמשמע שכך קיבל הלל מרבתי דאשתמש בתגא חלף, ומעצמו למד דבר מתוך דבר שהלומד על מנת להנות מכבוד התורה מקצר את חייו/ט.
ואומר רבנו שלבד מהכוונה הפשוטה כוון הלל גם לומר שכך גם להפך, מי שבעולם הזה זוכה להנות מהנאות עולם הבא, לא יכול לסבול את הנאות חיי עולם הזה, וכל שכן שלא יחפוץ בהן.
דהיינו שרבנו מפרש במשנה ש"כל הנהנה מדברי תורה" הכוונה שמתענג על ה' בדביקותו בדבורי תורה היוצאים מפי הצדיק, אזי גם אחרי השיעור, הוא מואס בהנאות עולם הזה.
נמצא לפי רבנו לא רק שהנהנה מכבוד בעוה"ז מפסיד הנאת עוה"ב, אלא גם להפך המרגיש עונג אמיתי של נפלאות נעימות ערבת מתיקות התורה, מואס בכבוד העוה"ז.

והבן היטב נראה כוונת רבנו כי יש כאן עומק לפנים מעומק שלא מובן בלימוד הפשוט :
אולי כוונתו שאי אפשר לבאר ולהסביר לאדם אחר את גודל העונג שיש בדברי התורה של הצדיק כי כל אחד לפום מה דמשער בליביה. וכעין שכתב מוהרנ"ת בחי"מ סימן שמ"א, על דברי רבנו שאין תענוג גדול יותר מלשמוע תורה של רבנו עם הניגון והריקוד השייך לה.
ואולי גם רוצה לומר שהיא תוכחה, למי שלומד תורה ואעפ"כ יש לו תאוה לכבוד ויצה"ר להיקרא רבי, שכנראה עדיין לא מרגיש את הנעימות האמיתית של התורה, שהיא אמורה לגרום ללומד שכלל לא יסבול את הנאות עוה"ז, ואפילו כבוד שהיא לא כל כך מגושמת. (אבל היא גרועה מכולן במה שחולק לעצמו כבוד השייך להקב"ה)
ובוודאי כלול בזה גם שאר תאוות שמי עדיין יש לו תאוות אכילה וכ"ש לממתקים וכ"ש לנשים ולאסוף ממון, שעדיין לא הרגיש את נעימות התורה באמת. דאמרינן במדרש/י"א עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו.
ובאמת גם בעלי מדרגה צריכים זכות לזכה כדמשמע בלשון מוהרנ"ת בתפלה/כ"ב.
כי באמת לראות ולהרגיש את עוצם אורו של הצדיק צריך זכות גדולה כמבואר בתורה יז שהכסילות (שע"י תאוות אכילה) מסתירה את אור הצדיק כמו עפרון שמערת המכפלה שהיא שער גן עדן היתה ברשותו ולא ראה בה שום אור אלא חושך.
וכן בתורה לו מבואר שמי שלא תיקן הברית לא יכול להבין את דברי הצדיק וכל שכן להרגיש הנעימות והתענוג שבהם.

עד כאן ביאר חברותא לתורה קנז

ליקוטי תפילות חלק ראשון – תפילה צא אות ותתקמה: מיוסד ע"פ תורה קנז:

יהי רצון מלפניך יידיך אלהי אבותי, שתזכני להתדבק בתורתך הקדושה ותפתח את לבי ודעתי עד שאזכה לשמע ולהבין היטב בלבי את כל דברי תורתך הקדושה והטהורה והתמימה, המשיבת נפש ומחכימת פתי ומשמחת לב ומאירת עינים ועומדת לעד וצדקי יחדו ואזכה להרגיש היטב נפלאות נעימות ערבת מתיקת חדושי התורה הקדושים והנוראים מאד, שגלו כל הצדיקים האמתיים, המחזין כל העולמות ואזכה להנות ולהתענג על יודו בדברי תורתך הקדושה, עד אשר אקוץ ואמאס בחיי עולם הזה ובתאותיו והבליו, ויתבטלו כל חיי עולם הזה אצלי לגמרי, על ידי עצם ההנאה והתענוג והשעשוע שאזכה להנות ולהתענג מדברי תורתך הקדושה והנוראה, אשר כל דבריה חיים וקיימים נאמנים ונחמדים לעד, ונחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונפת צופים.

פי באמת מרחוק נראה לי בדעתי נעימת עמקות דברי תורתך, אשר כל דבור ודבור עולה עד אין סוף ויורד עד אין תכלית, ומקשר ומחבר וכולל כל העולמות יחד, ונותן עצות נפלאות לכל דרי מעלה ודרי מטה איך לזכות להכיר אותך תתברך, ולהתדבק בך באמת "מה גדלו

^ט כל הנהנה מדברי תורה וכו' דהיינו הלומד שלא לשמה וצ"ע מחז"ל לעולם ילמד אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה יבוא לימוד לשמה. וראה חיד"א על אבות הנ"ל בפירושו זרוע ימין שרק מחשבת שלא לשמה הותר כדי לבא ללשמה אבל גם עשה מעשה איבד את הסגולה ולא יבוא ללשמה. ע"כ פתח הלל את דבריו דאשתמש בתגא חלף דהיינו שאשתמש ועשה מעשה. ושם בפרושו חסדי דוד ביאר שדוקא שכוונתו ללמוד שלא לישמה על מנת לבוא אח"כ ללמוד לשמה אבל אם לומד רק שלא לשמה אזי נח לו שלא נברא. ועוד תירץ הרב הנוצר דעל ידי מעשה המצות אדם זוכה ליראה פנימית והגם שהוא שלא לשמה המעשה מצד עצמו טוב ומצוה עושה מה שאין כן בלימוד התורה שאם היא שלא לשמה ליכא מעשה טוב כלל וזהו שאמר העוסק בתורה שלא לשמה נח לו שלא נברא היינו כשעוסק בתורה לבד ועל כן אמרו העוסק בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה היינו דאיכא מצות בהדי תורה ומוכך החומר אז מתוך שלא לשמה בא לשמה זהו תורף דברי הרב:

^י חיי מוהר"ן סימן ש"מ – וְהוּא הַתְּעַנּוּג הַגָּדוֹל מִכָּל הַתְּעַנּוּגִים וְאֵין תְּעַנּוּג גָּדוֹל מִזֶּה, וּמִי שֶׁלֹּא טָעַם זֹאת אֵינוֹ יוֹדֵעַ כֵּלל מִתְּעַנּוּג. אֲשֶׁר עֵין רְאִתָּה זֹאת, כִּי גַם בְּעוֹלָם הַבָּא אֵין הַכֵּל זֹכֵין לְשִׁמְעַ וְלִרְאוֹת זֹאת רַק מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרְבַּ שְׁבֵת וְכוּ'. וְאֵלוֹ הַעוֹמְדִים סְבִיבוֹ אֵין יְכוֹלִין וְיֹדְעִין מִה לַעֲשׂוֹת, רַק יֵשׁ לָהֶם כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ וְהַשְׁתַּקְקוֹת נִפְלָא מִעֵצֵי הַתְּעַנּוּג, וְהוּא עוֹמֵד בְּאִמְצַע וְעוֹשֶׂה כִּנְל, (וְהַבֵּן הַעֲנִין הַיֵּטֵב כִּי אֵי אֲפֹשֶׁר לְבָאֵר זֹאת בְּכַתֵּב, וּמִי שְׁהוּא יוֹדֵעַ נְגוֹן וְרִקּוּד יוֹכֵל לְשִׁמְעַ מֵעַט בְּלִבּוֹ עֵצִים נְעִימוֹת עֲנָג וְהַשְׁתַּקְקוֹת הַנִּלְ בְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ עַד שְׁמִתְבַּטְלִים לְגַמְרֵי וְהַבֵּן):

^{יא} הובא בתוספות כתובות דף קד. ד"ה לא נהנתי

^{יב} זו לשונו שם – אך בעוונותינו הרבים אין אנו זוכים להכניס הדעת בלב, ולבטל תאוות הלב על ידי זה, כי לבנו מלא מחשבות חוץ, תאוות ובלבולים והרהורים ועקמימיות שבלב, עד אשר לבנו רחוק מאד מדברי תורתך הקדושה, על כן אין אנו מרגישים נעימות מתיקות אמרוטיה הטהורים:

מעשיך ידוד מאד עמקו מחשבותיך" ואם היינו זוכים לשמע ולהטות אזינינו ולבנו היטב לדבור אחד מתורתך הקדושה אשר גלית לנו על ידי משה עבדך, ועל ידי כל הצדיקים האמתיים שהיו בכל דור ודור עד היום הזה היינו מתבטלים לגמרי, אף בעזונותינו הרבים אין אנו זוכים להכניס הדעת בלב, ולבטל תאות הלב על ידי זה, כי לבנו מלא מחשבות חוץ, תאות ובלבולים והרהורים ועקמימיות שבלב, עד אשר לבנו רחוק מאד מדברי תורתך הקדושה, על כן אין אנו מרגישין נעימות מתיקות אמרוטיה הטהורים:

ואות תקמו: אגא אדון יחיד, המלמד תורה לעמו ישראל, רחם עלינו למען שמך, ותפתח לבנו בתלמוד תורתך וזכנו שדבק לבנו באמת בדברי תורתך הקדושה, עד שנוכה להנות ולהתענג מאד מדברי תורתך הקדושה עד שיהיה נמאס אצלנו על ידי זה כל חיי עולם הזה ותאוותיו והבליו ונוכה לחיים טובים וארוכים באמת להתדבק בך ובתורתך ובמצותיך הקדושים לעולם ועד ולא נסור מרצונך ימין ושמאל הערב נא ידוד אלהינו את דברי תורתך בפינו, ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמחה, עד אשר נזכה "לחזות בנעם ידוד ולבקר בהיכלו", מעתה ועד עולם אמן סלה:

